

Шулюк Богдана Степанівна

к.е.н., доцент, докторант кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Формальне стратегічне планування соціально-економічного розвитку, яке здійснюється в Україні, негативно позначається на результатах реалізації довгострокових проєктів. Значні відхилення між прогнозованими і фактичними показниками призводять до підвищення цін на надані послуги, недоотримання очікуваного обсягу прибутку приватним партнером, а також переважно до завчасного припинення терміну дії проєктів державно-приватного партнерства (далі – ДПП). Основними проблемами неефективного функціонування фінансового механізму ДПП є відсутність державного стратегічного документа з визначенням цільових орієнтирів розвитку партнерських відносин держави і бізнесу.

Можливі напрями розвитку ДПП відображено в багатьох стратегіях розвитку країни. Однак вони є декларативними без зазначення галузевої специфіки реалізації проєктів, мети, основних цілей, напрямів та завдань розвитку ДПП в довгостроковому періоді з врахуванням необхідних фінансових ресурсів. Так, Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [1] окреслено завдання щодо створення сприятливого середовища для розвитку партнерських відносин між урядами різних країн й соціальними групами (державою, підприємством, суспільством). При цьому відсутня деталізація шляхів її впровадження, а також не встановлений взаємозв'язок з існуючими законодавчо-нормативними актами, що регулюють процес управління та фінансування партнерських проєктів держави і бізнесу.

На думку І. Запатріної, законодавство в сфері ДПП відповідає світовим вимогам і кращим міжнародним практикам, адже воно дає можливість реалізувати проєкти ДПП задля створення чи модернізації об'єктів інфраструктури; регламентує чітку процедуру розгляду та оцінювання проєктів, які плануються реалізувати на умовах ДПП; передбачає застосування стимулюючих заходів для залучення приватного бізнесу до реалізації проєктів тощо [2, с. 40–43]. Незважаючи на це, в Україні й досі на законодавчому рівні не затверджено стратегію розвитку партнерських відносин держави і бізнесу. Водночас у науковому полі спостерігається підвищений інтерес до розроблення стратегії ДПП.

К. Павлюк і С. Павлюк вважають, що у стратегії повинні бути відображені пріоритетні сфери реалізації проєктів ДПП, види та обсяги послуг, які планують надавати, передбачувані форми співпраці держави і бізнесу. При цьому науковці зазначають, що побудова стратегії має базуватися на основоположних принципах функціонування ДПП, рівноправності та

прозорості відносин учасників партнерства, соціально-економічній ефективності впровадження проєктів [3, с. 18–19]. Разом з тим авторами не розроблено механізм формування стратегії, зокрема його фінансовий аспект.

Натомість І. Брайловський акцентує увагу на тому, що підґрунтям для ефективної реалізації стратегії є макроекономічна стабільність та розвиток ринкового середовища. При цьому вона повинна бути спрямована на інноваційне оновлення реального сектору та соціальної сфери країни та включати систему управління проєктами, механізми фінансування проєктів ДПП, пріоритетні інструменти реалізації політики у сфері ДПП тощо [4].

В. Круглов вважає, що при розробці стратегії розвитку ДПП доцільно не тільки досліджувати стан законодавчо-нормативної бази у сфері реалізації проєктів ДПП, галузеві потреби у конкретних інфраструктурних об'єктах, інвестиційну привабливість певного регіону, проєктні ризики, а й можливості державної підтримки [5, с. 171]. В умовах несприятливої економічної кон'юнктури зростає інтерес бізнесу до державної підтримки, що дає змогу не тільки знизити ризики неповернення приватних інвестицій, а й підвищити надійність інвестиційних проєктів для кредитних установ у випадку залучення позикових ресурсів. Щорічне та навіть середньострокове розроблення бюджету робить неможливим надання бюджетної підтримки впродовж всього періоду реалізації проєкту відповідно до умов, передбачених укладеною угодою. Разом з тим обмежені й можливості залучення місцевих гарантій та місцевих запозичень внаслідок запровадження граничного рівня загального обсягу місцевого боргу. Зазначене свідчить про неефективність державної підтримки ДПП в Україні, що потребує удосконалення, зокрема здійснення довгострокового планування передбаченого обсягу бюджетної підтримки відповідно до програмно-цільового методу бюджетування; приведення у відповідність до засад здійснення державно-приватного партнерства законодавства щодо державних і місцевих гарантій, державних і місцевих запозичень. Розвиток гарантійного механізму дасть змогу забезпечити окупність інвестицій для приватного партнера.

Погоджуємось з твердженням Н. Крилової стосовно того, що не існує єдиних правил формування стратегії розвитку ДПП, адже кожна держава повинна розробляти власну стратегію, враховуючи ступінь необхідності залучення бізнесу до реалізації інфраструктурних проєктів [6]. Однак держава повинна сприяти розвитку партнерських відносин з бізнесом, переконуючи інвесторів і кредиторів у зацікавленості спільної співпраці, створюючи сприятливі умови для ДПП, залучаючи не тільки вітчизняних, але й зарубіжних інвесторів.

Стратегію розвитку ДПП необхідно розробляти не тільки на загальнодержавному, але і регіональному та галузевому рівнях з метою заохочення суб'єктів підприємницької діяльності до реалізації суспільно значимих проєктів. В системі довгострокового фінансового планування ці стратегії повинні бути узгоджені між собою. На основі цих стратегічних документів доцільно визначати тактичні завдання, розробляти та затверджувати

державний і місцеві бюджети, які враховували б стратегію розвитку державно-приватного партнерства у відповідній галузі (рис. 1). В поточному році це дасть змогу наповнити бюджет та вирішити важливі соціально-економічні завдання, зокрема на місцевому рівні. Так, в США реалізація проєктів ДПП здійснюється переважно на муніципальному рівні задля інвестування транспортної інфраструктури, охорони навколишнього природного середовища, соціальних галузей. Для розвитку партнерських відносин з бізнесом Конгресом було ухвалено рішення про виділення спеціальних бюджетних асигнувань на фінансування проєктів ДПП в кожному штаті. Таким чином, США сприяють місцевому розвитку інновацій та покращенню благоустрою громадян.

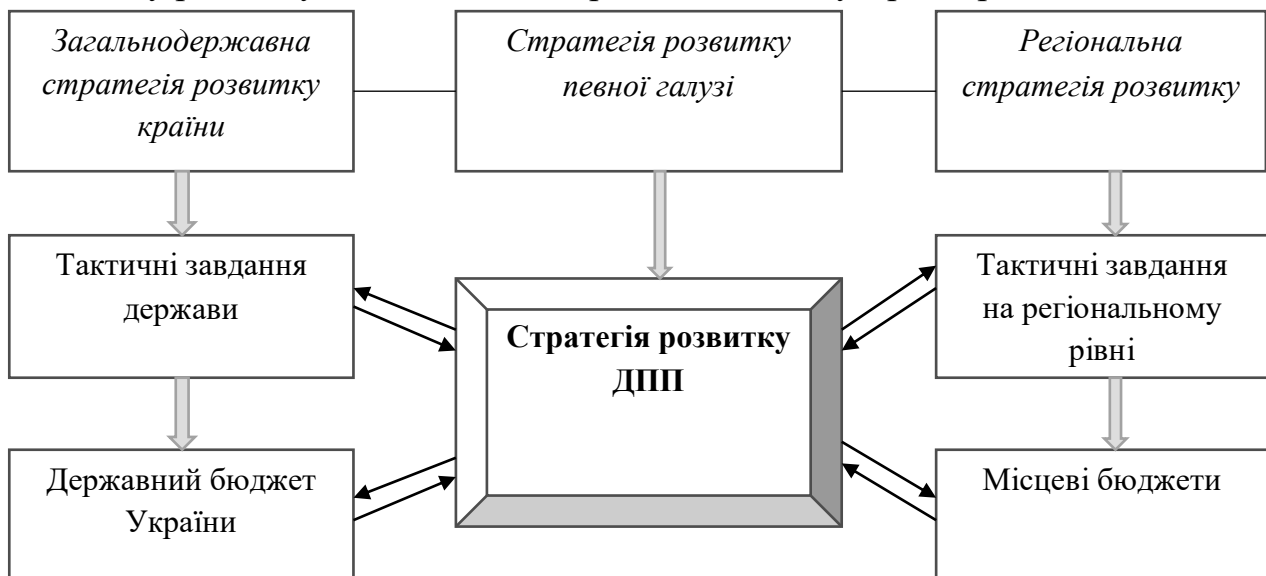

Рис. 1. Зв'язок стратегії розвитку державно-приватного партнерства з стратегічними й тактичними завданнями держави і регіону

Джерело: побудовано автором самостійно

На думку І. Запатріної, метою розроблення і прийняття стратегічних документів є не тільки визначення орієнтирів розвитку держави для публічної влади, а й формування загального національного розуміння серед бізнесу, інститутів громадянського суспільства та окремих людей щодо того, куди буде рухатися країна в найближчі десятиліття [2, с. 54]. Разом з тим вони є основою для стратегічного розвитку партнерських відносин держави і бізнесу, яке повинно бути спрямоване на посилення фінансової спроможності учасників партнерства, а саме:

– забезпечення стабільності й гнучкості бюджетного, податкового та іншого законодавства задля ефективної реалізації проєктів ДПП у довгостроковому періоді;

– залучення позабюджетного фінансування проєктів ДПП за рахунок коштів пенсійних, інвестиційних, страхових фондів, створення фондів розвитку об'єктів інфраструктури;

– збільшення видів державної фінансової підтримки (пільгові кредити, державні та місцеві гарантії за взяті позики, гарантії на відшкодування збитків приватному партнеру, страхування ризиків, залучення органами державної

влади іноземних кредитів, встановлення доступного для споживачів рівня тарифів, надання субсидій, грантів, дотацій тощо);

– надання державної допомоги місцевим органам влади з метою стимулювання їх до участі в реалізації проєктів ДПП;

– формування механізму податкового стимулювання залучення бізнесу до реалізації партнерських інфраструктурних проєктів з органами державної чи місцевої влади (податкові пільги, податкові канікули тощо);

– розширення сфер реалізації проєктів ДПП,

– запровадження та фінансування системи підготовки та перепідготовки спеціалістів у сфері реалізації проєктів ДПП.

Отже, розроблення і затвердження стратегічних орієнтирів розвитку фінансового механізму ДПП дасть можливість створити умови для ефективної реалізації партнерських проєктів держави з бізнесом, забезпечити розвиток важливих галузей соціальної сфери та економічної інфраструктури у довгостроковому періоді, вирішити суспільні проблеми. При цьому пріоритетом органів державної чи місцевої влади має бути не економія бюджетних коштів, а забезпечення якості та доступності послуг для населення, зокрема з низькою платоспроможністю, яке не має фінансових можливостей для створення комфортних умов проживання без допомоги держави.

Список використаних джерел:

1. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019>.

2. Запатріна І. В. Керівництво «Посилення ролі бізнесу в досягненні ЦСР в Україні» в рамках проєкту ПРООН/GIZ «Підтримка реалізації Цілей сталого розвитку в Україні». Київ, 2018. 70 с.

3. Павлюк К. В., Павлюк С. М. Сутність і роль державно-приватного партнерства в соціально-економічному розвитку держави. *Наукові праці КНТУ. Економічні науки*. 2010. Вип. 17. С. 10–19.

4. Брайловський І. А. Стратегія забезпечення розвитку державно-приватного партнерства в Україні: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.03. Чернігів, 2018. 40 с.

5. Круглов В. В. Розвиток державно-приватного партнерства в Україні: механізми державного регулювання: монографія. Харків: вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2019. 252 с.

6. Крилова Н. В. *Міжнародні стратегії розвитку державно-приватного партнерства в транспортній галузі*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «SWorld. Modern Directions of Theoretical and Applied Researches» (19-30 March), 2013. С. 1–33.